

אֶלְדָּנוֹת

פְּרֻשֶׁת נח

לְעֻמַּתוֹ עֶבֶת

הס"ד, אֶלְיוֹן רי"א

אכילת דגים בשבת קדש

כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו' (ו, כב). אָמרו חז"ל (סנהדרין קח). 'ולא דגים שבים'.

והגיד על זה הרה"ק החדושי הרי"ם זיע"א: מפני זה יש לדגים חו ועולים על שלחן מלכים, יען שלא השחיתו את דרכם בדור המבול.

דבר בעתו לאכל דגים בשבת פרשת נח

כתב הרה"ק 'שבט מיהודה' מלובלין זיע"א (תרס"ח סעודה ב): דגים טובים בשבת קדש זה [של פרשת נח] הוא דבר בעתו, בודאי מסגל לחיים טובים, שנבחר שאף שמכל אשר בחרבה מתו אבל לא דגים שבים, כמפרש במדרש 'מכל אשר בחרבה - פרט לדגים'. ויש לומר בזה על פי דאיתא בספר הקדוש 'תורת אמת' ממר אבא מארן קדישא זצוקללה"ה, ששמע כמדמה בשם רבנו הקדוש מפרשיסחא זצוקללה"ה, בטעם המנהג לאכל בשבת קדש המאכל הראשון דגים, מפני שהדגים היו הבריאה הראשונה מבעלי חיים וכו', ע"ש, וידוע כי ברור הבריאה הראשונה שתהיה בקיום, נתברר בעסק המבול, שהבריאה הראשונה כמעט לא נתקיימה, וכל הבעלי חיים פלו ונאבדו, וישאר אף נח ואשר אתו בתבה שמהם מתחדש עולם חדש, ורק הדגים נתקיים כל המין בעצמו לקיום עולם, ובודאי הוא מפני שנמצא בהם הכח שנמשל להם אהבת תורה של ישראל כידוע המשל לדגים, שאף על פי שהם גדלים במים, כיון שיוצא ספה אחת מן השמים פותחין את פיהם כמי שלא טעמו טעם מים מעולם, כך ישראל אף על פי שגדלים בתורה כיון ששומעים דבר חדש מן התורה מטים אָזְנָם כאלו לא שמעו דברי תורה מעולם, והינו מפני שיש בהם גם המכוון של כח השמיעה, שעקרה 'שמע' שהוא ראשי תבות 'שאו מרום עיניכם' וראו מי ברא אלה, והדגים נקראים 'עיניו פקייחין' כידוע, ממילא נמצא בהם בודאי גם כח התשוקה להשמיעה של תורה, שעל

זה נאמר בהפטורה של סדרא זו 'הטו אָזְנְכֶם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם' לזה נשארו הם בעצמם בחיים להראות לכל באי עולם הכח של אהבת תורה, הנמשל לתשוקת הדגים, מפני שיש להם עיניו פקייחין לראות תמיד מי ברא אלה ומזה יש להם התשוקה למים שהוא דברי תורה שהם חיינו וארץ מינו.

אוכל בראשונה את הדגים החמוצים ואחריהם את המתוקים

בשבת הראשונה לאחר פטירת הרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א, בליל שבת קדש ישבו לשלחן כל בניו בראשם בנו בכורו הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאנא זיע"א, והגישו לשלחן את הדגים, ומנהגו של הדברי חיים היה לאכל שני מיני דגים, מתוקים וחמוצים, והיה אוכל בראשונה את הדגים החמוצים ואחריהם את המתוקים. כשהובאו הדגים באותה שבת, הקדים הרה"ק משינאנא ואכל את הדגים המתוקים. בתחלה קם אחיו הרה"ק רבי ברוך מגורליץ זיע"א ואמר: כבר בשבת הראשונה אתה משנה ממנהג אבינו רוענו, שדרכו בקדש היתה לאכל בתחלה את הדגים החמוצים? ואחיו, הרה"ק רבי אהרן מקרייז צאנז זיע"א, הפטיר בתרעמת: האם הכל יעשה מעתה כמנהג בעלז?

נשא הרה"ק משינאנא את קולו ואמר: רבותי, כתוב 'והייתם נקים מה' ומישראל', והואיל ואחי אמר עלי שאני משנה ממנהג אבי, לכן חובה עלי להסביר את מעשי: להיו ידוע לכם כי אבינו זצ"ל, כשהיה רב ברוזניק, לא היו הדגים מצויים שם, והוא דאג כל השבוע שמא לא יודמו לו דג לשבת קדש. משום כך, כאשר אף הודמו לו לקנות דג, אפלו בתחלת השבוע, קנה אותו מיד. אבל הואיל וידע שהדג עלול להתקלקל עד לשבת לכן החמיץ אותו, כי דג מחמיץ יכול לעמד ימים רבים מבלי להתקלקל.

לפעמים ארע שהובא לרוזניק דג בערב שבת, או אז בשלח אותו בלי להחמיצו כמו דג רגיל, והיו

מגישים גם אותו לשלחן בצד הדג המחמיץ, אף על פי רב היו דגים מחמוצים בלבד. הואיל וכך גם כשהובאו שני סוגי הדגים, היה אבינו אוכל את הדג המחמיץ בתחלה כפי הדיון שתדיר ושאינו תדיר תדיר קדם, ומאז נהג כך אבינו גם כשעבר לצאנז שהדגים מצויים בה לא שנה ממנהגו זה, אבל אני, סיסם הרה"ק משינאנא, מעולם לא נמצאתי במצב שהדג החמוץ יהיה אצלי תדיר יותר, והכל יודעים שהדגים הרגילים טעימים יותר מהחמוצים, אם כן יש לי לאכלם בתחלה (רבינו הקדוש משינאנא עמוד צה).

אכילת העין מראש הדג

כשהיה הרה"ק ר' יוסלי מראדוויל זיע"א בפעם הראשונה אצל הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א, עמד והתבונן בו בחרדת קדש, היה זה בשבת קדש, וכשהחל הרה"ק באכילת הדגים, ראהו נוטל תחלה את העין מראש הדג ואוכל. הרה"ק ר' יוסלי: מה טעם עושה כן הרבי, ועלה בדעתו טעם לדבר, שענין מצות אכילת דגים בשבת היא משום דבמבול כתוב 'וימח את כל היקום', אמרו חז"ל 'ולא דגים שבים', ומפני מה נשתנו דגים משאר בעלי חיים ולא נמחו במבול? מפני שענש המבול היה שהשחיתו דרכם על הארץ, ובעלי חיים נודגו לשאינם מינם, רק הדגים לא השחיתו דרכם, וכיצד נמשכו בעלי החיים לעברה זו, העין היא שגרמה לכך, שכן עינו החטא נמשך מראית העין, במאמר חז"ל עין רואה וכו', וכיון שלא השחיתו הדגים דרכם לא פגמו בעין. נמצא שהדגים המבחרים שבבעלי החיים, ויום השבת הוא מבחר הימים מכל השבוע, על כן מצוה לאכל בשבת, חמדת הימים, את הדגים, מבחר בעלי החיים, וכיון שכל זה מהעין, מצוה להתחיל דוקא באכילת העין. כשהגיע למסקנה זו והוא עומד מאחורי כסא כבודו, הפנה הרה"ק מרוזין פניו אליו ואמר: אברך, אמת הדבר.

(מתוך הספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

חידון אֶלְדָּנוֹת - נושא פרסים היכן עוד מזכר בפרשתנו המספר 40, בנוסף לארבעים ימי המבול?

פתרון החידה - פרשת דברים:

ש. באילו שני הקשרים מוזכר המספר 1,000?

ת. משה מברך את בני ישראל "יוסף עליכם ככם, אלף פעמים" - שהם יהיו פי 1,000 יותר (דברים א, יא). משה מסביר שהוא היה זקוק לעזרה בהנהגת העם, ומינה שופטים שונים, כולל "שירי אלפים" (דברים א, טו)

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת דברים:

ה' שלומי פוגל מבני ברק.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו א"ה בגליונות הבאים

הפותרים נכונה יכנסו להגרלה א"ה

על סידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר".

את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81

או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.

בראש הדף לציון "עבור חידון לנוער".

